S. Marija od Presv. Srca (Anka Petričević)

Juriš na SINJSKU tvrđavu

S. Marija od Presv. Srca
(Anka Petričević)

JURIŠ NA SINJSKU TVRĐAVU

(drama)

SPLIT 1971.

Izdavač:

Samostan sv. Klare, Končareva 29 — Split

Odgovara: S. Marija Petričević, Split, Končareva 29

Dozvolom Nadbiskupskog ordinarijata, Split

Tisak: »Tipografija« — Grafičko poduzeće, Đakovo

JURIŠ NA SINJSKU TVRĐAVU

O S O B E

FRA IVAN, franjevac
FRA PETAR, franjevac
GVARDIJAN (fra Pavao Vučković) samostana u Sinju
LUKA, samostanski sluga
GLASNIK, mletački
GENERAL-PROVIDUR, mletački (Anđelo Emo)
GLASNIK II, mletački
SELJAK iz okolice Sinja
REDOVNICI samostana u Sinju
MEHMED PAŠA ČELIĆ
PJEVAČ
MUJO, doušnik
AGE
PUK
FRA ILIJA, franjevac
FRA STJEPAN, franjevac
FRA NIKOLA, franjevac
SERDAR MARKO
STARAC GUSLAR
SERDAR JURE
SERDAR BOŽO
VOJNICI
NADBISKUP KUPILI

PRVI ČIN događa se 1715. god. u Sinju, u franjevačkom samostanu.

DRUGI ČIN događa se ljeti iste godine pod Sinjem, pred šatorom Mehmed-paše Čelića.

TREĆI ČIN događa se, iste godine, u sinjskoj tvrđavi.

ČETVRTI ČIN u franjevačkoj crkvi, 1715. godine.

P R V I Č I N

(Ljeto je; 1715. U SINJU. — Prostrana samostanska ćelija. Po zidovima sv. slike — križ. Nekoliko stolica, stol po strani; jedan veći u dnu sa dvije klupe — »banka« kao u seljačkim gostionama).

I

FRA IVAN i FRA PETAR

FRA IVAN *(drži u rukama otvoren brevijar i poluskloplјenih vjeđa blagim glasom ponavlja stih psalma)*

»I ako pođem
dolinom smrtne sjene
ne bojim se zla,
jer Ti si sa mnom...«

(Nastavi meditirati, šetajući po sobi. Nakon par časaka otvore se naglo vrata i u sobu uđe fra Petar, redovnik pun vitalnosti. Nosi u ruci oveću knjigu. Fra Ivan se trgne).

FRA PETAR — Uvijek meditiraš, fra Ivane. A ovo je doba puno borbe i strave, kada odasvud na nas vrebaju Turci da nas upropaste.

FRA IVAN *(živo)* — Baš zato duh mi se — u ovim nevoljama — još više uzdiže Bogu i traži od njega pomoć, jer je ljudska pomoć slaba i uzaludna. Baš zato, jer nam je nemoguće otkriti sve neprijateljske zamke tražim rasvjetljenja u molitvi i kontemplaciji i njome duh jačam za časove teških kušnja. I jer slutim da nas čekaju u zasjedi, oslanjam se s pouzdanjem u snagu Svevišnjega, koji nas neće ostaviti u doba nevolje. On nas prati i dolinom smrti...

FRA PETAR — I ovo sadašnje doba je — mučeničko doba. Ne samo ono kada smo morali otići iz naše drage Rame, koja je natopljena krvlju dobroga puka i naše Braće, koju su Turci smaknuli. *(Šeta užurbano)* — Uvijek me prate ove grozne uspomene, ali — pusti da kod tebe odahnem. *(Sjedne i odloži knjigu na stol, naslonivši se na podlakticu. Fra Ivan šeta. Nakon kratke stanke ponovo nastavi)* — Čudi me da ne moliš pred slikom svoje Gospe od Milosti, koju toliko voliš. Upravo pišem u samostansku kroniku o njenoj čudotvornoj slici.

FRA IVAN *(znatiželjno)* — A što pišeš?

FRA PETAR — Kako je Splićanima žao što smo otišli iz njihova grada...

FRA IVAN *(upadne mu u riječ)* — Pa morali smo za svojim narodom kojega smo doveli u Cetinu i tamo ostavili. Zar da bude sam u ovim teškim vremenima kada smo mu najviše potrebni!?

FRA PETAR — Ne samo da je Splićanima žao što smo mi otišli, nego što smo im odnijeli i čudotvornu Sliku.

FRA IVAN *(vatreno)* — Pa ona je uvijek bila naša! Čudi me: Kako su doznali za nju?

FRA PETAR — Baš i jest... Otkada su doznali da bijaše sakrivena u njihovu gradu, nikako da se smire. Kažu da smo je mogli javno izložiti da je štuju.

FRA IVAN — Pa da nam je odnesu! *(Raskriljenih ruku uzdigne pogled)* — Što bismo mi bez Majke!? *(Spusti ruke i okrene se fra Petru)* — Pa nisi mi prije o ovome govorio, Petre!

FRA PETAR — Nisam htio. Znao sam što Ona tebi znači. Ali sada kad je Ona na našem novom oltaru, nitko je više ne može odnijeti.

FRA IVAN — Ali nisi mi rekao kako su Splićani doznali za nju?

FRA PETAR *(ustane i živo gestikulirajući nastavlja)* — Sjećaš li se da smo je sakrili kod Jure Bubičića u Velom Varošu, koji je jedini znao tajnu. On ju je stavio u ormar. Kad nù čuda! Njegova žena svako bi jutro našla sve stvari na podu što bi ih

stavila na nj. A nitko nije mogao ući, jer soba bijaše zaključana.

FRA IVAN — Nije mogla znati što je u ormaru?

FRA PETAR — Nije ni doznala. Kad je to rekla Juri, on joj je naredio da ne stavlja ništa na ormar, već samo neka pred njim — zaključanim — neprestano gori uljanica.

FRA IVAN — Pravo čudo! No kako su ipak doznali da je Slika?

FRA PETAR — Sjećaš li se — kad smo se već ovdje smjestili — da je fra Ante otišao po nju, uzeo je kradomice i bos noću hajd' put Sinja.

FRA IVAN *(preobraženo)* — Nikada neću zaboraviti onoga slavlja kada smo mu s narodom izišli u susret. Zaplakali smo kada smo ponovno ugledali milo lice Majke. Noć je podrhtavala od naše pjesme i plamena svijeća...

FRA PETAR — Tada su Splićani doznali da je to bila čudotvorna slika u Jure Bubičića. I nikako da prežale za njom.

FRA IVAN — Zato ćemo je mi još bolje čuvati i moliti joj se. Ta ONA nam je uvijek bila jedina jakost, obrana i utjeha u svim teškim i crnim danima. Kako smo sretni da je s nama! *(Raširenih ruku)* Svaki Joj dan zahvaljujem što mi je dala milost da sam redovnik.

FRA PETAR *(otvarajući knjigu — kroniku)* — Upravo zapisujem u kroniku i sve događaje iz našega Ramskog samostana. Molim te da mi sada točno ispripovijedaš kako ti je ono Gospa od Milosti isprosila da se na tebi zbilo čudo.

FRA IVAN — Da, čudo...
(Sjedne za stol, sklopi ruke i spuštenih vjeđa zbori):

Ti znaš kako sam u Ramskom samostanu učio od zore do mraka, koliko sam suza prolio uz tvrdi krušac samo da postanem misnikom i redovnikom. I ništa mi nije — ništa bilo teško, samo da dočekam, ostvarim tu radost svoga života.

I došlo je vrijeme da sam završio s učenjem, kad li — eto Bog je to dopustio da po meni proslavi moć i milosrđe naše nebeske Majke — dobih odgovor da moram kući, da me ne mogu primiti za misnika jer sam malena rasta...
Znaš kako mi je tada bilo, to ti ne mogu izreći. Mislio sam da će mi srce pući od žalosti.
Moj jedini san... Moji ideali... *(trgne se i uzdigne pogled)*
Umro bih od bola da mi se nisu ostvarili.
(Sakrije lice među ruke i ostade časkom šuteći)
Kud ću tužan i žalostan nego Onoj koja je utjeha bolnih. *(Nastavlja, dignuvši se i šetajući sobom)* — Znaš da je stajala Njezina sveta slika u onoj izdubini kod oltara, i samo su za velikih svetkovina gorjele pred njom voštanice...
Nismo ni znali da ima čudotvornu moć, ali mene je sve nešto nukalo da pođem tamo. Jecao sam, plakao sam ko dijete po cijele noći pred Njom da mi isprosi milost te postanem svećenik. I gle! Ali — vidjeli ste sami da sam za par dana postao visok, te su se Starješine snebivale od čuda.
(Podigne glavu) — Ona je učinila da sam sada Kristov svećenik!

FRA PETAR — Nije samo tebi milostiva bila, Ivane. Otkako je narod doznao što se Njezinim posredovanjem i zagovorom tebi zbilo, otkako smo je iznijeli na glavni oltar, od tada je dijelila sve nove i nove milosti našoj Rami, a i ovdje dijeli. Pogotovo je sada narod slavi i časti kada smo čudotvornu njezinu sliku stavili u pozlaćeni okvir, što si joj ga ti, Ivane, dao skovati u Mlecima — kao dar trajne zahvalnosti.

FRA IVAN — Kako da Joj ne budem zahvalan? Kako da je ne volim?
I meni je pred Njenom slikom najdraže boraviti. *(Zastajući)* — Nego, fra Petre zapiši da su sigurno i ramski mučenici po slici Majke od Milosti dobili snagu da podnesu mučeništvo.

FRA PETAR *(otvarajući kroniku)* — Ovdje sam negdje zabilježio ... Da, da ... Godina 1557. Bio je to fra Leon od Vrlike, fra Petar od Rame, fra Luka od Duvna, fra Marko od Tihaljine ...

FRA IVAN — To moraš zapisati ...

II

O. GVARDIJAN (fra Pavao) i PRIJAŠNJI

O. GVARDIJAN *(ulazeći)* — Što će to zapisati? *(Sjedne i odahne)*

FRA PETAR — Evo upravo razgovaramo o našoj Majci od Milosti, čiju smo sliku donijeli sobom iz Rame. *(Življe)* — Ali moram i to zapisati, Oče gvardijane, da Sinjani — otkako su počeli graditi svoje kuće oko ovoga našega samostana i crkve pod Kamičkom — sliku naše Majke od Milosti zovu GOSPA SINJSKA. Već su je prisvojili ...

O. GVARDIJAN *(ustane)* — To ime neka joj i ostane. Ovo je sada naša nova postojbina. Od listopada 1687. *(Sjedne)*
Ipak, kad se sjetim naše drage Rame, stisne me bol u grlu ... *(Pokrije oči rukama)* I naših planina Raše i Ljubuše ... *(Trgne se)* Fra Petre, i to zapiši — da znadu budući naraštaji za naše jade i nevolje, koliko smo pretrpjeli od turskog zuluma; da su Turci janjičari tolike naše fratre poubijali, sve naše blago oplijenili i naš samostan toliko puta zapalili.

FRA PETAR — Pet puta ...

FRA IVAN *(živo)* A slika naše Gospe od Milosti — uza sve požare što ih je podmetnuo neprijatelj — ostala je netaknuta. Zar to nije čudo!?

O. GVARDIJAN — I ti, fra Petre, koji si arhivista i kroničar Samostana zapiši i to da smo ga mi svaki put iznova gradili, uz silne napore i žrtve; da nismo u nevoljama klonuli. Neka ostane budućim naraštajima za pouku, da u kušnjama budu i ostanu jaki.

FRA PETAR — Ma čudit će nam se što nismo odmah napustili Ramu čim su Turci prvi put zapalili samostan i crkvu.

O. GVARDIJAN — Baš će po tome znati da nismo u velikim nevoljama ostavili svoj puk sam i bez pomoći; da nismo htjeli ostaviti svoga stada da ga proždiru gladni vuci, nego smo ga jačali u njegovim jadima vjerom u Boga i vječnu nagradu. *(Ustade i čvrstim korakom hoda po sobi)*

FRA IVAN — Zato su mogli podnositi tolike muke i jade jer ih je jačala snaga Božja i nada u vječni život na nebesima.
I spoznaja da su s Kristom određeni za žrtvovanje ...
I zato su bili jaki i spremni da podnesu mučeništvo ... Kada je došla ura ...

O. GVARDIJAN — Naglasi u kronici, fra Petre, zrelost naše svijesti: Radije stoput izginuti sa svojim narodom nego li ga ostaviti kao siročad bez majke!

FRA IVAN — Naš samostan bio im je uvijek utočište. Tu su dobivali novu snagu i utjehu.

O. GVARDIJAN — Srce mi je pucalo od žalosti i bola kada smo ga morali tek ponovno dovršena napustiti. I još ga je sam gvardijan fra Stjepan morao svojom rukom zapaliti, zajedno sa crkvom, da nekrst ne bi opoganio ono sveto mjesto ... Bolje da je časno svršio u plamenu ... Bio je to veliki gubitak.

FRA IVAN — Ali ipak je sačuvano naše najdragocjenije blago koje nam je nadoknadilo sva blaga ovoga svijeta: čudotvorna slika naše Majke od Milosti! Ona nas je svojom prisutnošću tješila i blažila rane; davala nam je novu snagu za život. Uza Nju više nismo siročad, uza Nju smo bogati.

FRA PETAR — Ma barem da smo jednu jedinu godinu u njemu proživjeli. Nego, tek ga sagradili — da potom postane garištem ... Teško je to ... *(Zaustavljajući se)* — Možda bismo još bili ostali da nas nije nagovorio junak Stojan Janković da se

pod njegovom zaštitom odmah preselimo u Dalmaciju. Skupa sa svojim narodom.

O. GVARDIJAN — S pravom se morao bojati da će Turci — nakon što im je onako grdno oplijenio Livno, Duvno i ostale njihove krajine, a sve odžake zapalio — svu krivnju baciti na nas: da smo mi Stojana dozvali u Bosnu, a ne da ga je nagovorio mletački general-providur Anđelo Emo.

FRA PETAR — Da smo ostali, poklali bi nas, skupa s narodom.

O. GVARDIJAN. Znam ja to... Ali znam i to, jer ih dobro poznam, da neće mirovati dok se ne osvete i Mlecima i nama. Pogotovo sada kad im je naš serdar Bože Vučković zadao toliko muke, oplijenivši im Livno i oslobađajući naše kršćansko roblje. Na sablji je drugi Marko Kraljević.

FRA PETAR — I sve pred očima paše Čelića... Prijeti se paša da neće mirovati dok ga ne uhvati i ne nabije na kolac.
Sigurno su kroz ovo vrijeme skupljali vojsku i oružje. Možemo ih svaki čas očekivati.

FRA IVAN — No ako pođu na Mletke, eto ih prije k nama u Sinj... Mislili smo da ćemo ovdje odahnuti, a sada *(sklopi ruke i oči)*... O Majko Milosti — Gospe Sinjska, čuvaj nas od pogibelji koje nam prijete...

III

SLUGA i PIJAŠNJI

(Ulazi samostanski sluga. Ima na sebi bijelu pregaču. Malo je luckast; mucajući progovara)

SLUGA *(lamatajući rukama)* — Oče gva... gvardijane. Želi govoriti s Vama neki glasnik n.....nemački. nemački.

O. GVARDIJAN — Kako, njemački?.. Možda mletački?

SLUGA — D....da, da. mletački, nemački, nemački.

O. GVARDIJAN — Neka uđe.
(Sluga iziđe. O. gvardijan se okrene prisutnima)
Što bi to moglo biti?

FRA IVAN — Neki loš predznak... No budimo mirni. **Sudbina je naša u Božjim rukama.**

IV

GLASNIK I PRIJAŠNJI

GLASNIK *(ulazi, skidajući kacigu)* — Vaša časnosti, moj gospodar — svijetli mletački general-providur Anđelo Emo poslao me naprijed da Vam najavim njegov dolazak. On se približuje.

O. GVARDIJAN — Sretno prispio.
(Glasnik se poklanja i izlazi. Na vratima se sukobio sa Slugom koji je — kroz poluotvorena vrata — prisluškivao. On uđe...)

SLUGA — Čuo sam, čuo... jao mmmmmeni *(gestikulira rukama)*

O. GVARDIJAN — Brzo spremi vino i čaše za gospodu. Sigurno ih je više u njegovoj pratnji u ova nesigurna vremena.

SLUGA — D...a, da. Talijani su strašljivi.

O. GVARDIJAN — Tebe nisam ništa pitao. Brzo spremi vino.

SLUGA — Nnnnnema, nema ga, Oče gvardijane.

O. GVARDIJANE — A što je ono u bocama što su nam ga donijeli mještani prigodom proslave otvorenja nove crkve?

SLUGA — O...no, ono sam spremio u po...drum. O...no je za nas *(Smije se)*.

O. GVARDIJAN — Upravo ono donesi.

SLUGA — Nnnnneće na...ma ništa ostati, ostati... Uh, uh *(maše rukama i iziđe)*.

O. GVARDIJAN *(Fra Petru i Ivanu)* — Brzo unesite onaj naslonjač što je na hodniku, gdje će sjesti Providur.
(Oni priskoče i brzo ga unesu; stave ga na sredinu. Čuju se glasovi i zveket oružja. Ulazi pratnja Providurova — časnici, obučeni u svijetle uniforme,

s kacigama na glavi. Pojavi se Providur u bogatoj odori, sa svijetlom kacigom; na nogama sjajne ostruge)

V

GENERAL — PROVIDUR, ČASNICI I PRIJAŠNJI

PROVIDUR — Opet se radujem što sam pod vašim krovom.

O. GVARDIJAN — I ja se radujem što vas ponovno vidim.
(Pozdravljaju se; ostali odlažu kacige. Providur sjedne na naslonjač, baci glavu unatrag, spusti ruke sa strane, gleda unaokolo. Franjevci stoje. Časnici su također sjeli.)

O. GVARDIJAN — Upravo smo malo prije razgovarali o vama, svijetli Providure.

PROVIDUR — O meni? *(Pridigne glavu)*

O. GVARDIJAN — I o Stojanu Jankoviću, o kojemu pjevaju junačke narodne pjesme.

PROVIDUR *(osjećajući se malo povrijeđen na tu pohvalu Stojana))* — Mnogi mi zahvaljuju što sam ono Stojana poslao na Turke. Kažu da se ne bi Stojan bez mene proslavio. *(Uzdahnuvši)* — A eto, narod voli njega... *(Maše perjanicom, kao da se hladi.)*

FRA IVAN — Narod voli onoga tko se za nj žrtvuje i izlaže život svoj opasnosti, samo da mu posvjedoči svoju ljubav.

PROVIDUR *(podigne se iz ležećeg položaja; sjedeći okrene se ocu Gvardijanu — gledajući na fra Ivana)* Tko je taj fratar? Vidim da je mudar.

O. GVARDIJAN *(brzo se snađe)* — On mnogo proučava Sveto pismo, pa je pun citata koje voli i drugima saopćiti. *(Namigne fra Ivanu da više ne govori i reče mu glasno, svrativši razgovor na drugi sadržaj):*
Vidi što je sa Slugom. Neka brzo počasti goste. *(Fra Ivan pođe k vratima i upravo se susretne s njime. Sluga nosi na pladnju čaše, koje zveckaju zbog njegova nesigurna hoda. Gvardijan mu pođe u susret; tišim glasom progovori):*
Gdje si tako dugo? Otkad sam te poslao...

SLUGA — G....ledao sam, č...ekao sam na prozoru.

O. GVARDIJAN — Što si čekao i gledao?

SLUGA — G...ledao sam da vi..dim, vidim koliko će ih biti, da znam ko...liko ću čaša, čaša...

O. GVARDIJAN — Mogao si otprilike. Brzo donesi vino.
(O. Gvardijan stavlja čaše na stol, koji su fra Ivan i fra Petra donijeli pred Providura; također stavlja pred časnike. Oni otkopčavaju vojničke košulje; odlažu mačeve. Providur opet maše perjanicom, uvalivši se u naslonjač. — Ulazi Sluga, noseći pod pazuhom boce i u jednoj i drugoj ruci. Prilazi mu gvardijan i pod glas zbori):
Zar se ovako nosi visokim gostima? Što ću s tobom!?
(Sluga se smije luckasto) — A gdje su još dvije?

SLUGA — N...ema, nema *(maše rukama)*, više nema.

O. GVARDIJAN — Nemoj lagati.

SLUGA — O... ono je za Božić, Božić.

O. GVARDIJAN — Do Božića tko živ tko mrtav.
(Uto se odazva Providur)

PROVIDUR — Oče gvardijane, kod vas ću ostati na konaku. *(Sluga se sav strese, ukoči, podignuvši malo ruke u vis)* — Ovdje se osjećam sigurnim pod krovom svetih redovnika.

O. GVARDIJAN *(Okrećući se Providuru, ali ostajući sa Slugom kod vratiju):* Čast mi je, svijetli Providure. *(Zatim reče Sluzi)* — Brzo pripravi postelje za goste. Znaš gdje je rubenina.

SLUGA *(udarajući rukama)* — Jao, jao mmmeni, meni. Tko će mi da...ti, dati toliko čaršava. Z...ar su morali, morali ostati? *(Tiše)* Dobro sam, dobro sam ka...zao, kazao da su strašljivice pa se ne usude pu...tovati, putovati po no...ći, noći.

(Uhvati se za glavu) Bo . . . lje bi bi . . . lo, bilo da sam i ja učio, učio;
ne bih se sa . . . sa, sada ja . . . dan, jadan mu . . . mučio, mučio.
(Izađe. Fra Ivan i fra Petar prilaze, uzimaju boce i nalijevaju vojnicima. Gvardijan stavlja flašu pred Providura, toči mu vino. Ulijeva i u svoju čašu. Fra Ivan i fra Petar sjede mirno, ne piju. Providur diže čašu, nazdravlja se s gvardijanom. Piju.)

PROVIDUR *(spustivši se u naslonjač, glavu bacivši unatrag)* — Pričajte nam, Oče gvardijane, kako su vas ono Turci zarobili i odveli u Carigrad.

O. GVARDIJAN *(sjedne)* — Najprije u Bagdad. Bog me očitim čudom sačuvao na životu, nakon što su Turci svu moju braću redovnike poklali.

FRA IVAN — I Majka od Milosti.

O. GVARDIJAN — Da, Ivane, to se razumije. *(Nastavlja)* — Eto, mene nekim čudom Bog i preblažena Gospa poštedi. Valjda su čuli da znam dosta jezika i arapski, pa sam trebao veziru.

PROVIDUR — Da, tumač im je uvijek potreban.

O. GVARDIJAN — I odvedoše me na galiji preko mora. Najžalosnije mi bijaše što nisam mogao pristupiti onim našim jadnim robijašima što se muče pod palubom, tako da im i rebra moraju prsnuti.
Nisam im smio pristupiti da ih nevoljne utješim . . .

FRA IVAN — Onima koji su uvijek okovani i ne mogu se sami osloboditi.
I u bojevima, u porazu tonu skupa s galijom . . .
To je slika onih duša koje su zarobljene i okovane u verige grijeha, strasti . . .

PROVIDUR *(pridigne se)* — Nešto mudro zbori . . . Da, da, on uvijek meditira . . . Oprostite, samo nastavite, Oče gvardijane. *(Opet utone u naslonjač)* Kako ste se snašli kod vezira?

O. GVARDIJAN — A kako?! Znate kako je kršćaninu kod nekrsta. Niti ima križa ni blagoslovljene vode. Molio sam Boga dan i noć da me oslobodi iz ropstva.

PROVIDUR — I oslobodio vas je. Kako ste pobjegli?

O. GVARDIJAN — *(uzdahne i nastavi)* — Poslije pune četiri godine tužnog tamnovanja u Bagdadu, moj gospodar Dalbatan paša — nakon što pokori i pobijedi pobunjene Arape — zadobi čast vezira a s time i uzvišenije mjesto u Istambulu — Carigradu. Ja moradoh poći s njime.
No kako je ljudska slava nestalna i prolazna . . .

FRA IVAN *(upadne u riječ)* — Kao pjena morska koje nestaje . . .

O. GVARDIJAN — Da, i kao brzi oblaci koji iščezavaju . . . I brzo se ugasi slava vezirova. I kako to biva: zadesi ga ista sudbina kao i njegove pređašnje gospodare. *(Pokrije lice rukama)* — Bio je udavljen u kuli . . . *(Svi znatiželjno slušaju. Providur se pridigne)*
I kako to biva, nastala je uzbuna na dvoru. Svi viču, trču kao suludi. Nitko nikoga ne vidi. I ja se — zazvavši pomoć Svemogućega i Majke Milosti izmakoh i doletih galiji mletačkoj. Gospodar galije smjesti me i sakri u sigurniju trgovačku galiju i posla s preporukom u Mletke.

PROVIDUR — Bili ste i u Rimu. Čuo sam da su vas tamo — zbog prepaćenog sužanjstva i svete vjere časno nagradili nazivom »Bivši državnik«. A i sam naš veliki dužd od Mletaka nagradio vas je darovima. I meni vas je preporučio . . .

O. GVARDIJAN — Da, bio sam u Rimu, ali i u Padovi i u Loretu, u Gospinu svetištu, da izvršim zavjete koje sam obećao Bogu u svome sužanjstvu u Bagdadu. A zatim — put Sinja.

FRA PETAR — Kako smo se svi obradovali kada smo ga ugledali živa! Nemoguće je to opisati.

PROVIDUR — Bog je htio da budem uz svoj narod; da ga i dalje krijepim u nevoljama. Tko zna što nas još čeka . . .
(Naglo ulazi Sluga. Svi se okrenu. Rukom zove Oca gvardijana. Ovaj se diže i pođe k vratima.)

SLUGA — Do . . . šao je, došao, Oče gvardijane, gla . . . snik, glasnik svitlom Providuru ne . . . mačkom, nemačkom.

O. GVARDIJAN — Mletačkom, već sam ti rekao.

SLUGA — Ne . . . mačkom, nemačkom, m . . . letačkom, mletačkom, svejedno. Jednako nije po naški. *(Izađe. Ulazi glasnik.)*

VI

GLASNIK, PRIJAŠNJI

GLASNIK II *(Brzo ulazi, salutira i izgovara povišenim tonom):*
Svijetli Providure — Generale, **javljam vam da je veliki vezir Damad Ali - paša, u ime Visoke Kapije, navijestio Mlecima rat, i da će Turci iz Bosne najprije provaliti u Dalmaciju i udariti na Sinj.**

PROVIDUR *(skoči brzo, stavi kacigu na glavu. To isto učiniše i njegovi vojnici — časnici, koji su do sada međusobno čavrljali i smijali se ili slušali razgovor. Glasnik salutira i izađe.)*
Moram odmah ići.

O. GVARDIJAN — Neće oni odmah tako brzo na Veneciju. Prije će na nas jadne udariti. Ali, brzi su njihovi konji. Mogu doskora doći.

PROVIDUR — Najbolje bi bilo da i vi, fratri, pođete sa mnom.

O. GVARDIJAN — A narod?!

PROVIDUR — Narod nek ostane gdje je.

O. GVARDIJAN — Pa da ga nekrst kolje — nemoćna i nezaštićena!
(Uspravi se i uzvišenim tonom prozbori) — Svijetli Providure, ja sam mu bio, u onim najtežim danima u Rami, i otac i mati, i neću ga ni sada ostaviti kad je u nevolji.
Ako je potrebno — sa svojim ću narodom i izginuti!

PROVIDUR — Divim se tolikom junaštvu. Nisam znao da su redovnici tako borbeni.

FRA IVAN — Ovo je snaga duha! Snaga ljubavi i žrtve! Mi smo niknuli — izrasli iz jada i nevolje. Nas su bure i vihori lomili, ali nas nisu mogli slomiti.

PROVIDUR *(časkom gledajući fra Ivana, časkom Gvardijana)* — Rekao sam da je ovo mudar redovnik. Ja moram ići . . . Ali — gdje ćete se vi smjestiti?

O. GVARDIJAN — **U tvrđavu!** Skupa sa narodom.

FRA IVAN — Pod zaštitom Marijinom.

FRA PETAR — Samo tvrđavu moramo još bolje utvrditi.

PROVIDUR — Dobro. Ja ću vam dati potrebnu posadu za to. Imate li materijala?

O. GVARDIJAN — Imamo dosta pržine, klaka, kamenja i greda.

FRA PETAR — To smo sve bili spremili i pripravili za gradnju samostana.

PROVIDUR — Još danas moji će vam vojnici pomoći.
(Pozdravlja se s ocem Gvardijanom — rukujući se. Ostalima kimne glavom i iziđe s pratnjom. Sluga koji je provirivao kroz poluotvorena vrata i slušao razgovor — uđe)

SLUGA — Jesam li ja re . . . kao, rekao da su plašljivice. Hoće da se na vri . . . me, vrime osiguraju.

O. GVARDIJAN *(blago)* — Pođi ti za svojim poslom.

SLUGA *(poskakujući)* — I . . . dem, idem. Sa . . . mo, samo da im nisam mo . . . rao, morao dati nove čaršave, no . . . ve, nove. Kad bi s . . . ve, sve oprao, oprao?!
(Iziđe)

FRA PETAR — Bože moj, što nas još čeka?!

FRA IVAN — Ništa se neće dogoditi bez volje ili pripuštenja Božjega. »Ni vlas s vaše glave neće pasti na zemlju bez volje Oca vašega koji je na nebesima . . .«

O. GVARDIJAN — Spremajmo se za teške kušnje. Bog će nam dati potrebne snage da ne klonemo. Ali i mi moramo dati svoj prilog.

FRA IVAN — Moramo s Njime bdjeti i moliti.
O. GVARDIJAN — Ojačajmo se jakošću vjere. Opet je došla ura...
FRA PETAR — Ako je moguće, neka nas sviju mimoiđe kalež ovaj...
FRA IVAN *(gledajući u vis)* — Neka bude volja Tvoja.

DRUGA SLIKA

I

(Ista ćelija, u polumraku. Podrhtava uljanica i osvjetljuje lica redovničke braće, koja sjede za stostom — zamišljena i u tihom razgovoru. Najednom svi zašute. Čuju da netko naglo zvoni na vratima).

O. GVARDIJAN *(ustane)* — Što je to? Neki me tajni strah hvata...
(Izvana se čuje jaki prodorni glas)
GLAS — Oče gvardijane, Oče gvardijane... brzo, brzo...
(Braća ustadoše. Svi izlete vani. Polumrak je već pao — gušći. Uljanica osvjetljava Raspelo.)

II

SELJAK, PRIJAŠNJI

(Naglo ulazi seljak iz sinjske okolice, sav razbarušene kose; ză njim sva ostala Braća.)

SELJAK *(raskrilio ruke i plačućim glasom izgovara)* — Nevolja, nevolja velika... *(Zajeca)*
SVI — Što je, što je...?
SELJAK — Turci sve poklali...
SVI — Gdje, gdje?!
SELJAK — Dajte da malo odahnem. *(Teško diše. Donesu mu stolicu na koju sjedne. Natočiše mu čašu vina; naglo je ispije i isprekidanim glasom nastavi):* Navalili na Otok. Sve, sve poklali, preko 300 ljudi. **Cetina teče puna krvi**...
O. GVARDIJAN — Jesu li se mogli boriti, obraniti?
SELJAK — Branili su se ko pravi junaci. Borili su se na život i smrt, ali, ali...
FRA PETAR — Što, što?!
SELJAK — Ima ih na tisuće, tisuće. Neki kažu oko 100.000.
SVI *(poviknuše)* — Ajme ti se nama!
(Opet prinesoše čašu seljaku, koji briše znoj s lica)
Govori, govori...

SELJAK — Isikli su i misnika...

SVI — Fra Stjepana Vučemilovića... Bože, smiluj nama!

FRA IVAN — O Gospe Sinjska, ne zapusti nas!

SELJAK — Turci su pobisnili ko risovi kad su vidili kako im se opiru cetinjski junaci i kako je Cetina puna njihovih mrtvaca.

O. GVARDIJAN — Onda su svom silom navalili?

SELJAK — Onda, onda...

O. GVARDIJAN — Sazovite sve ostale...
(Neka braća izlaze. Kroz tišinu čuje se samostansko zvono. Ostali redovnici ulaze; s njima i Sluga.)

III

PRIJAŠNJI I OSTALI REDOVNICI

REDOVNICI — Čuli smo, čuli smo strašnu vijest *(Žamor...)*

O. GVARDIJAN — Smirite se, imajte pouzdanje u Boga. On neće dati da se iskušamo većma nego što možemo podnijeti. **Ako nas je odredio za mučeništvo, dat će nam i snage...**

FRA PETAR — Ako ostanem živ, sve ću ovo zabilježiti u kroniku. Imat će potomci što čitati. Neprestane naše jade i nevolje.

O. GVARDIJAN — Ali i naš heroizam... »Tko ostane vjeran do kraja, dat ću mu krunu života...«

FRA IVAN — Da, tako piše u Otkrivenju... »I druga mu smrt nauditi neće...«

O. GVARDIJAN *(seljaku)* — Brzo reci narodu da se odmah skloni u tvrđavu.
(Seljak pozdravi, držeći kapu u ruci i izađe.)

REDOVNICI — Kuda ćemo mi, Oče gvardijane?!

O. GVARDIJAN — Neka pođu sa mnom i s narodom u tvrđavu: fra Nikola, fra Mate, fra Ilija, fra Stjepan, fra Brne... Ostali u Split.

FRA IVAN — Zar ja neću s vama, Oče gvardijane, i s milom Majkom u tvrđavu?

O. GVARDIJAN — Ivane, ti si mi bio uvijek dobar i poslušan. Bit ćeš narodu po Krajini potreban, i ako se meni što dogodi *(Ivan zajeca)*, ti mu budi mjesto mene otac i majka.

FRA IVAN — Neka bude.
(S vrati u se odazva Sluga, još uvijek s bijelom pregačom)

SLUGA — A mene ste ostavili! Kud ću ja?

O. GVARDIJAN — Ti si strašljiv, ti ćeš u Split. Ne bi ti mogao od straha živjeti u tvrđavi.
(Gleda u ostale redovnike. Oni se — usprkos sve muke — malo smiju.)

FRA IVAN — Hoćemo li donijeti njezinu sliku, Oče gvardijane?

O. GVARDIJAN — Misli su ti uvijek kod Nje, Ivane. Brzo, donesite je.
(Većina njih ode po Sliku. Sluga je ostao.)

SLUGA *(ponovo se obraća molbom)* — Ni... sam, nisam ja strašljiv, Oče gvardijane. Povedite me sa sobom u tvrđavu. Me... ne, mene će moja Gospa čuvati.

O. GVARDIJAN — Kad je tako, neka bude.
(Unose Sliku. Fra Ivan je nježno predaje Ocu gvardijanu. Svi se redovnici postave u dva reda; O. gvardijan na čelu. Oni gledaju prema njemu, prije uklonivši stol i naslonjač. O. Gvardijan Sliku postavi na stolić ili kakvo uzvišeno mjesto. Svi kleknuše. Otac gvardijan stoji, ispred Slike. Raširi ruke i prozbori):

Nemojte klonuti, mila braćo. Bog nas je čuvao u najtežim časovima kada je nekrst Ramom palio i ubijao. On nas neće ni sada zapustiti! Imajte pouzdanje u njega! Ovo su časovi da se iskuša naša vjera.

FRA IVAN — I ljubav.

O. GVARDIJAN — Pokajmo se, pomolimo se svi u svojim srcima.
(Nastade kratka šutnja. Svi spustiše glave)
A sada, ja ću vam još jednom svima dati odrješenje.
(Časkom spusti glavu, podigne je, raskrili ruke, sklopi ih i izgovori):
»Smilovao se nama Svemogući Bog, oprostio nam grijehe naše i priveo nas u život vječni. Amen.
(Uzdigne ruku)
Oproštenje, odriješenje i otpuštenje grijeha naših podao nam Svemogući i milosrdni Gospodin. Amen.
(Učinivši nad Braćom znak križa, kleknu pred Slikom. Ostali ustadoše.)

FRA IVAN — Posljednji put zapjevajmo pred Njezinom slikom SALVE REGINA.

O. GVARDIJAN — Zapjevajte, Braćo! Ona će biti s nama u velikoj nevolji!
(Crveno svjetlo osvijetli Sliku i svu prostoriju ispuni tajanstvenošću. Braća pjevaju), Neki tajni zvuci kao da prate melodiju — dirljivi koral, koji se uzvinu u visine):

KOR REDOVNIKA:

Salve Regina, mater misericordiae;
vita, dulcedo et spes nostra,
salve.
Ad te clamamus exules filii Hevae.
Ad te suspiramus
gementes et flentes
in hac lacrimarum valle.
Eja ergo, advocata nostra,
illos tuos misericordes oculos
ad nos converte.
Et Jesum, benedictum fructum ventris tui,
nobis post hoc exsilium ostende.
O clemens,
o pia,
o dulcis Virgo Maria.

O. GVARDIJAN *(nakon kratke šutnje koja je nastupila poslije pjevanja):*

A sad brzo spremite ono što je najpotrebnije od onoga što imate.
(Svi odu samo fra Ivan ostane. Otac gvardijan, odlazeći, opazi ga):
A Ti, Ivane?

FRA IVAN — Ja nemam što da spremam. Ovdje je sve moje blago i u duši.
(Pokazuje Sliku)

O. GVARDIJAN — A onda čuvaj ga dok se mi vratimo.
(Ode)

FRA IVAN *(Kleknuvši pred slikom Djevice, prozbori jecajući):*
Majko moja Marijo, ja neću biti s Tobom. Ali Te molim — zbog ove boli i žrtve koju Ti prinosim *(zajeca i prostre se pred Slikom)* — sačuvaj ovaj grad i narod; protjeraj dušmanina crnog...
A mene onda povrati da Ti u Tvome hramu vjerno služim u sve dane života svoga. Tebi, jedino Tebi dugujem svu svoju sreću.
(Ponovno se pridigne, dohvati Sliku, spusti je nježno na tle, padne na koljena, duboko prignuvši glavu. I cjelivajući Sliku, kroz jecaj prozbori):
Majko moja, primi na Svome žrtveniku moje srce...

(Glava mu klone na Sliku)

ZASTOR

DRUGI ČIN

(Kolovoz 1715. — Veliki šator Mehmed-paše Čelića — pod Sinjem. U pozadini ostali turski šatori. Na divanu, pred ulazom u šator, sjedi paša Čelić, nogu podvinutih. Puši iz velikog kamiša. Na glavi mu turban u raznim bojama. Gleda mrko preda se: katkad svine brkove. Sluša mladog Turčina koji mu pjeva — sjedeći blizu njega — uz glazbalo (citru) orijentalnim napjevom, punim figura.)

I

PAŠA ČELIĆ I PJEVAČ

PJEVAČ:

Kao što je more okrutno i silno
kad valovi po njem propinju se, dižu,
tako je i snaga Otomanskog carstva
kojeg nitko više ne može da slomi;
u kom polumjesec sa visina vlada.

I ni Tebi nitko, o svesilni pašo,
oprijet se ne može, nit' moć da Ti svlada.

PAŠA *(planuvši; Pjevač stade uzmicati):*
Dosta! Što lažeš!? Kako mi se nitko ne može oprijeti?! Već 13 puta jurišam na ovu cetinjsku tvrđu i još je ne mogu osvojiti! Ne mogu...
Ali znat će tko je onaj kome se opiru ti oholi sinjski serdari.

(Videći da je pjevač još tu — viknu):
Bježi! Ne trebam te više! Ja ću im pokazati tko sam!
(Pjevač uzmiče natraške i kad je mislio da će uteći, viknu paša):
Natrag! Zovi mi ono kršćansko pseto.
(Pjevač stoji nepomično)
Jesi li čuo, zovi ga...

PJEVAČ — Ne znam na koga misliš, svijetli Pašo.

PAŠA — Kako ne znaš onog ulizicu Muju.

PJEVAČ — Zar je on kršćanin?

PAŠA — Da, Mujo, Mujo. Za cekine bi prodao ne samo svoju dušu...
(Pjevač ga čudno gleda; Paša se izdere na nj):
Što je, što me tako gledaš...? *(Podigne ruku u vis)* — Miči se, da te ne vidim.
(Pjevač izleti. Paša se opet svali na divan i promrmlja)
Za cekine i — mene bi ubio!

II

PAŠA I MUJO

MUJO — doušnik *(ulazi brzim i laganim koracima, ali dršćući. Paša na izgled mirno povlači dim iz kamiša. Kad dođe pred pašu, pade na koljena pred njim, spustivši glavu)* — O silni, svesilni, moćni Pašo, što želiš?

PAŠA — Slušaj Mijo...

MUJO *(trgne se)* — Nisam ja, svijetli Pašo, više Mijo Ja sam Mujo. Ti znaš da se ja klanjam samo polumjesecu.

PAŠA — Sigurno ti je drago da je žut kao tvoji cekini... *(Mujo se stade uvijati i laskavo progovori)*

MUJO — Svijetli Pašo, ti znaš da su meni dragi cekini, ali ne zbog njih samih već zato jer dolaze iz tvoje ruke, koja je snažna i koja je svladala tolike neprijatelje.
(Paša se udobrovolji te otpuhne dim u vis)

PAŠA — Kad znaš tako dobro govoriti, evo ti još jedan.

MUJO — Tvoj sam rob.

PAŠA — Čuješ, pseto.

MUJO — Nek sam i pseto samo nek sam u milosti tvojoj..

PAŠA — Dosta, neću tvoga prenemaganja! Kazuj: Jesi li što nova doznao?... Da li se tko protiv meni u mom taboru buni što toliko dugo jurišam, *a još su oni gore živi?*

(Oštrijim tonom) — Ali, tako mi Alaha, sutra ću ih sve nabosti na kolac!

MUJO — Nitko, svijetli Pašo. *(Još pred njim kleči)*

PAŠA *(viknuvši razjaren na Muju, tako da se ovaj trgne unatrag):*
Lažeš! Od straha nećeš da istinu kažeš. Ali, ja znam svoje... Da mi nije janjičara i tebe — ulizice... Reci, koliko je juče na mojoj strani bilo mrtvih?

MUJO *(bez predomišljanja)* — Oko 3.000.

PAŠA *(rukom na nj, izbuljivši oči)* — I još mi se usudiš to reći!

MUJO — Pa rekao si mi da ti kažem.

PAŠA — Što sam rekao!? Miči mi se s puta! *(Odgurne ga nogom. Mujo se digne i tišim glasom opet stane govoriti, primičući se paši.)*

MUJO — Nešto sam doznao, ali nemoj se na me više ljutiti, svijetli Pašo! Nešto sam čuo što će ti biti drago.

PAŠA — Brzo kazuj!

MUJO *(uvijajući se)* — Ali ti si mi rekao, Pašo, svaki put dati cekin.

PAŠA — I umirat ćeš a mislit ćeš na cekine... Evo ti... *(baci mu cekin)* *Kazuj brže dok se nisam* raspalio.
(Mujo mu ulijeva kafu; paša napunja lulu duhanom; puši.)

MUJO — Noćas, Pašo *(okreće se unaokolo da ga tko ne sluša)*, noćas kad je naš polumjesec sjao na nebu došuljah se do tvrđave...
(Opet se obazire plašljivo) — Kao da sam nešto slutio. Skrio sam se u grmlje sa istočne strane i tu sam čekao, dugo, dugo. Ali znaj, Pašo *(prekine govor)*, ovo bijaše opasno, pa još barem jedan cekin. Ja kad vidim sjaj tvoga žutoga polumjeseca...

PAŠA *(prekine ga)* — Reci cekina...

MUJO — Vidim da dobro pogađaš moje misli. *(Uvija se dok mu ne dade cekin. Sav sretan primi ga u ruke)* — Nitko od tebe bolji, Pašo!

PAŠA — Da nije mojih cekina, kako bi me volio!

MUJO — Čuj, kad sam tako stajao sakriven, spustiše oni sa tvrđave lančani most. Bilo je tamno, nisam dobro vidio, ali moj sjajni polumjesec dovoljno je osvijetlio srebrna koplja i jednu zlatnu kacigu...

PAŠA — To su sigurno kukavice Talijani. Bježe u tvrđavu da se spase.

MUJO *(upadne mu u riječ)* — Nisu Talijani!

PAŠA — Što ti znaš, ulizice! Nemoj da planem!

MUJO — Čekaj, svijetli Pašo. Kad su opet podigli most, čuo sam radosni zveket mačeva i neko klicanje. Mora da ih je mnogo.

PAŠA — Platit će svi oni sutra, ja im kažem. *(Poteže i ispušta guste dimove)*

MUJO — Čuo sam da su oni fratri sav narod povukli u tvrđavu da ih ona štiti.
(Opet se umiljava) — Ali za ovo još jedan cekin.

PAŠA *(ljutito)* — Dosta, neću da čujem, gladno pseto! Nastavi!

MUJO *(ozbiljnije)* — Rekoh, sav narod. I čuo sam da nekome nadošlome govore da je s njima neka čudotvorna slika...
(Najednom stane drhtati od nekog čudnog i tajnog straha. Paša to primijeti.)

PAŠA — Što se bojiš... Neće te ubiti...

MUJO — Moraš ih, Pašo, sve sutra smaknuti, ili ja više ne bio s tobom!

PAŠA — Ti meni to govoriš!? Ni jedan živ neće izaći, tako ja živ bio!

MUJO *(još dršćući)* — Samo, samo ona Slika...

PAŠA — Kazuj dalje. Tko je još tamo?

MUJO — Čuo sam da su svi sinjski vitezovi...

PAŠA *(smijući se grohotom)* — Alaj će biti svečano kad sve te glave nabijem na kolac! *(Naglo)* — Ali zovi mi brzo sve moje age da se proveselim prije ove bitke. Zovi janjičare da zaplešu...

MUJO — Mogli bi oni sa tvrđave, kad čuju svirku, zapucati.

PAŠA *(izdere se)* — Što? Zar se ja njih bojim?! Tih kršćana. Bježi da te ne vidim.
(Trgne bič da ga udari. Cekini padoše Muji iz ruku na zemlju. Uzalud pokušava da ih podigne pred rasrđenim pašom. Pobjegne...)
Poznat će oni tko sam ja.
Sutra će im krvavo zasjati moj polumjesec!

III

AGE, PRIJAŠNJI

(Ulaze age, klanjaju se paši i sjednu unaokolo, podvinuvši noge. Većina ih puši. Paša se zavalio u divan, s kamišom u zubima. Age među sobom razgovaraju. Najednom se paša stade grohotom smijati.)

PAŠA — Čujte, čujte vi oko mene: U tvrđavi ima lijepih glavešina. Sve ćemo ih sutra nabiti na kolac..

AGE — Bit će to pravo slavlje... *(Neki se smiju, žamore...)*

PAŠA *(Podigne ruku kao da mu je sinula jedna dobra misao)* — Čujte, čujte: Pustit ćemo janjičare prve da ih kolju... Možda su neki od njihovih očeva među onim ponosnim serdarima.
Aha... Ha... ha...
Ali evo ih...!

AGE *(plješću)* Bravo, bravo, Pašo...!

IV

JANJIČARI, PRIJAŠNJI

*(Vrata se širom — tj. zastor sa strane — otvaraju. Ulaze janjičari — mladi momci, u laganim opancima, koji su na vrhu svinuti. U ruci drže srp — znak polumjeseca. Poskakuju...
Naklone se paši i stanu izvađati* **ratnički ples** *— često mašući srpom. Svijaju se, poskakuju, naglo naprijed srljaju, pa se ponovno u ritmu klanjaju paši. Kroz to vrijeme Pašu i ostale age dvorkinje nude kavom.
Ratnički ples prati glazbalo — cimbali i laki bubnjevi. Kada u ritmu nestanu, za njima se ori buran pljesak.
Kroz to vrijeme Mujo se povratio i skuplja prosute cekine pred pašinim šatorom.)*

PAŠA — Baš su pravi momci!
(Ugleda Muju gdje pred njim, puzajući, traži cekine. Uozbilji se.) — Što? Zar hoćeš još?

MUJO *(podigne glavu)* — Ako mi svijetli, moćni, svesilni Paša dade još jedan, nešto ću mu reći što će ga obradovati.
(Paša mu baci cekin.)

PAŠA — Govori da te i drugi mogu čuti!

MUJO — Čuo sam poslije onoga klicanja — pjevanja, što li, kako jedan jaki glas u tvrđavi potiče kršćane da ne klonu, a vitezove da budu jaki kao lavovi.

PAŠA — Tko je to?! Tako mi vjere, neće mu biti lako!

MUJO *(približi se paši značajno govoreći)* — To vam je — poznam ja njega po glasu — jedan fratar kojega su ono Turci bili zarobili.

PAŠA — Zašto ga nisu ubili kao i sve ostale?!

MUJO — Trebao je, svijetli Pašo, velikom veziru tumač, a onaj je znao mnogo jezika.

PAŠA — Pa je otišao u Bagdad... Ali neka je kršćanin služio Turčinu.

MUJO — Ali on je opet pobjegao iz Carigrada...
(Age od jada klimaju glavom, stišću ruke, a i sam paša škrinu zubima. Mujo to primijeti, pa pojačava ton.)
I sad ovdje potiče vojsku protiv tebe!

PAŠA — Protiv mene!?

MUJO — Čuo sam da govori da budu jaki i odvažni, da se ne boje...
I zahvaljuje **onome sa zlatnom kacigom** što im je došao u pomoć.

PAŠA *(smijući se, upravlja govor agama)* — Zahvaljuje onome plašljivcu Mlečaninu da je došao... Aha... Aha... haha. Nije se usudio na mene udariti ono pod Livnom, nego je poslao Stojana Jankovića. A sad je pronašao Božu Vučkovića da me izaziva. Samo da ga se dočepam...
(Škrinu zubima.)

MUJO *(prekine ga)* — Ne zahvaljuje on Mlečaninu nego...

PAŠA *(nagne se)* — Nego?

MUJO — Boži Vučkoviću! On je onaj vitez sa zlatnom kacigom što im je došao u pomoć.

PAŠA *(zastane časkom bez riječi. Age se naglo digoše; Mujo dršće. Paši ispadne kamiš. Ustane.)*
Vučković...! *(viknu, dignuvši ruku u vis)* — Zar se ja njega bojim?!
(Šeće brzo ispred šatora, a onda se naglo zaustavi) — On mene onako poniziti...! Ako li se njega dokopam *(škriplje zubima)* — cvilit će mu koža kad ga budemo živa pekli na ražnju...
On mene onako poniziti...
(Ugleda Muju pred sobom; plane) — I tek mi sada na kraju to govoriš!? Bježi ispred mene jedna ništarijo... kradljivče, ulizice...

MUJO *(uvrijeđena ponosa)* — Nisam ja ništarija... Oni svi znadu *(okrene se agama)* da zbog tebe, Pašo, i uhodarenja umalo nisam izgubio i svoj jedini život.

PAŠA — Što to buncaš?

MUJO — Eeeee... Netko me opazio s tvrđave i zasvijetlio u mene... Povikali su... Jedva sam živ umakao i sakrio se.

PAŠA *(oštro)* — Što su povikali? Kazuj brže!

MUJO *(teško izgovarajući)* — To je sigurno Mujo, onaj izdajica... *(stoji dršćući pred Pašom.)*

PAŠA — Pravo su ti rekli. *(Okrene se ostalima)* — Zar nije?

MUJO *(Uvrijeđen što ga je paša ponizio pred agama)* — Ali su prije rekli za tebe, Pašo, a ja sam dobro čuo, da si i ti — izdajica.
I još k tomu pjevaju da si—Hercegovac *(oponaša pjevanje — u narodnom napjevu):*

»Od Čelića roda i plemena,
poturči se u mlada vrimena,

ter ostavi starca babu svoga,
pođe dvorit cara silenoga

i kod njega jadnu sriću nađe:
od čobana za pašu izađe!«

I zovu te još i — kukavicom!
(Mujo stoji kao osuđenik — nakon tih riječi i ukočivši se.)

PAŠA *(riknuvši ko ranjena zvijer)* — Ja čobanin, izdajica — kukavica!? I ti meni to kažeš u lice...! *(Okrene se naglo prema izlazu — vratima i viknu)* — Selime, Hasane... Brže, brže...! *(Dignuvši ruke kao mahnit.)*
(Uleti straža...)
Zgrabite ovo pseto, i da ne vidi zore! Smaknite ga! *(Muji ispade iz ruke kesa s cekinima. Uhvate ga sluge i vuku prema izlazu. On se okrene prema paši, viknuvši.)*

MUJO — Okrutni Pašo, doći će i tebi kraj!
(Nestadoše za vratima)

PAŠA *(Sagnuvši se uze kesu sa zemlje i baci je za njim):* **Izdao si svoga Boga pa ćeš i mene!**

GLAS MUJIN: **I ti si...**
(Age posegnuše rukom za sabljama. Paša se vrati među njih, izbezumljen.)
Ja kukavica...! *(Stišće pest i okrene se prema tvrđavi, dignuvši ruku u vis):*

Ti, sinjska ponosna tvrđo, sutra ćeš upoznati tko sam ja!

ZASTOR

TREĆI ČIN

(Velika zidina u sinjskoj tvrđavi. Polutama je. Na povišenom mjestu — pred slikom Gospe Sinjske — gori uljanica. Puk naokolo sjedi ili kleči pred Slikom. Većina ima u rukama krunicu. Među njima je i slijepi starac guslar, sa guslama. Fratri mole sa pukom.)

I

PUK, FRANJEVCI, SLUGA

PUK *(moli)* Zdravomarijo... *(izmoli nekoliko Zdravomarija. Posebno naglašava riječi: »Moli za nas grešnike, sada i na času smrti naše. Amen. Zatim nastane tišina...)*

FRA ILIJA *(osluškuje)* — Ništa se ne čuje osim gruvanja topova...
(Narod također osluškuje. Čuje se samo prasak kubura i topova.)

FRA STJEPAN — Tko zna da li su svi naši živi...?

FRA NIKOLA — Da bar netko vidi... *(Gleda unaokolo; spazi Slugu. Prilazi mu)* — Ti bi mogao vidjeti kako je na tvrđavi...

SLUGA *(braneći se rukama)* — Ja, ja... ne mmogu, ne mogu. Me...ne je strah, strah... *(Bježi k Slici.)*

FRA NIKOLA *(za njim)* — Rekao si da se nećeš plašiti. *(Prilazi Ocu gvardijanu, koji je — klečeći na klupi pred Slikom — uronjen u molitvu)* — Da bar nekoga pošaljete, Oče gvardijane. Ako želite ja mogu vidjeti što se gore događa. Ova neizvjesnost je teška. *(Pred izlazom se čuje žamor...)*

II

SERDAR MARKO, PRIJAŠNJI

(Uleti naglo serdar Marko. Većina ljudi skoči na noge. Gvardijan se podiže.)

SERDAR MARKO *(uzbuđeno i bez predaha)* — Turci su upravo pobisnili. Kao da se čitav pakao digao protiv nas. Molite, samo molite... *(Raširi ruke, okrenuvši se prema Slici; prekrsti se zatim isto tako naglo iščezne.)*

PUK *(koji je napeto slušao riječi, klekne i žarko moli):*

Zdravo Kraljice, Majko milosrđa, živote, slasti
i ufanje naše zdravo...
K Tebi vapijemo prognani sinovi Evini!
K Tebi uzdišemo tugujući i plačući
u ovoj suznoj dolini!
Svrni, dakle, Odvitnice naša,
one svoje milostive oči na nas,
te nam poslije ovoga progona
pokaži Isusa,
blagoslovljeni plod utrobe svoje!
O blaga, o mila, o slatka Divice Marijo!

O. GVARDIJAN *(stišćući sklopljene ruke i pogleda uzdignuta k nebu):*
Gospodine, spasi nas, izgibosmo!

FRA ILIJA *(ispruženih ruku prema čudotvornoj Slici)* — Majko Milosti, ne predaj nas dušmaninu!

FRA NIKOLA — Gospe Sinjska, obrani nas!

PUK *(uzdignutih ruku i krunica)* — Divice Marijo, spasi nas!
(Opet se čuje molitva: Zdravo Kraljice... Žižak podrhtava, kao da se hoće ugasiti.)

O. GVARDIJAN — Treba ulja... Žižak će se inače utrnuti. *(Okreće se i gleda unaokolo)* — Gdje je Sluga?

SLUGA *(odazva se iz kuta)* — Evo me, tu... tu sam, Oče gvardijane.

O. GVARDIJAN — Treba donijeti ulja. Tamo, ispred vratiju *(pokazuje)* naći ćeš ulje u jednom mješčiću.

SLUGA *(dršćući)* — Me...ne, mene je strah, Oče gvardijane. Topovi, topovi...

O. GVARDIJAN — Ma neće u te... Ta vidiš da si zaklonjen.

SLUGA — Ali, pu ... caju, pucaju ...

O. GVARDIJAN — Jesi li rekao da će te Gospa čuvati. Hajde, samo odvažno. Pod Njezinom si zaštitom!

SLUGA *(stišćući se i oklijevajući)* — Znam to, znam. a ... li, ali mene je strah, strah ... *(Uzimlje bočicu i prilazi Braći; poteže ih):*
Fra I ... lija, Ilija, fra Nikola, Nikola, pođite sa mnom.
(Oni se dižu, polaze prema izlazu. Topovi pucaju. Sluga od straha zastane, pođe, pa opet stane. Oni ga uhvate za ruke i izvedu. Puk i dalje moli. Nakon par časaka uleti Sluga sav radostan):
E ... vo, evo ulja *(podiže bočicu)*. Zar ni ... sam, nisam junak!? Oče gvardijane, nisam se bojao ...

O. GVARDIJAN *(ozbiljno)* — A gdje su ona dvojica?

SLUGA — Otišli su go ... re, gore na kulu, da vi ... de, vide što je.

O. GVARDIJAN — Kako nisi s njima pošao?

SLUGA *(pobjegne k Slici, s uljem)* — Me ... ni, meni je ovdje bo ... lje, bolje. Ugasio bi se žižak da ni ... nisam došao. *(Smijući se nalijeva ulje; žižak plane jače. Ulazi fra Nikola i fra Ilija.)*

FRA ILIJA — Upravo su pravi vitezovi ... *(Narod napeto sluša)* — Bore se ko lavovi. Molite da izdrže.

FRA NIKOLA — Bože je ranjen u ruku, ali ne mari ... *(Na riječ: Bože — oglasi se slijepi starac-guslar ...)*

III

STARAC—GUSLAR, PRIJAŠNJI

STARAC-GUSLAR —Moje gusle! *(Negdje iz pozadine izvođe ga na sredinu. Sijede brade i kose, koja pada u pramenovima. Podupiru ga; sjeedne na stolac. Dodaju mu gusle. Dršćućom rukom potegne gudalom. Narod se skupi oko njega i pažljivo sluša. Starac zapjeva):*

Bila vilo Bože Vučkovića,
na oružju Marka Kraljevića,

o poteci s vr' Mosora gore,
prije sunca i rumene zore:

Izvidaj mi sve Božine rane,
jer će junak grdno nastradati,
a s njim i mi, tužna siročadi ...

(Gusli. Narod uzdiše i sve se više okuplja oko starca. On podigne glas):

Mi ne damo didovine naše:
Svi volimo časno izginuti
neg' da nekrst našom zemljom vlada,
i da nekrst našu dicu kolje,
i odvodi u ropstvo ih crno
da i viru zaborave svoju
i postanu gori od Turaka —
od janjaca janjičari kleti ...

Mi ne damo didovine naše:
Svi volimo zajednički mrijeti!

(Dalje gusli. Narod briše suze, uzdišući. Opet starac nastavlja; I fratri sjede pred Slikom ...)

»Sinju, grade, zlatni buzdohane,
od starine junački mejdane,
u Cetini gnizdo sokolovo ...

U tebi se legu sokolovi,
Cetinjani, mladi vitezovi ...

Po imenu kažemo glavare,
vitezove i delije stare:

kavalira Grčić dom Ivana,
kojino je dika Cetinjana,

i serdara Božu Vučkovića,
na oružju Marka Kraljevića.
Žankovića i Tomaševića
i viteza Grgu Bakovića.

Surić Franu, zmiju od mejdana,
a unuka Surić don Stjepana;
vojevodu Grabovca Antuna
i Čulića, mlada kapetana.

Da vam kažem zmiju i junaka,
koji dosta posiče Turaka,
po imenu Juru Vukovića,
na oružju Janka Mitrovića.

I ovo je junak do istine
Grgo Poljak od ravne Cetine.

Na glavu je Maretić Ilija
arambaša, po izbor delija.
Akrap Marko i on vitez biše,
arambaša, kako pero piše.

Dva Lovrića, dva orla krstaša,
otac i sin — lipa dika naša...

Sinjani se Turkom ne pridaju,
već im ruse glave odsicaju....«

IV

SERDAR JURE, PRIJAŠNJI

SERDAR JURE *(uleti i kao bez daha izusti):* Ponestaje nam oružja... Janjičari su ko pakleni demoni; navaljuju na tvrđavu. Samo nas Bog može spasiti!
(I on pohiti k Slici, padne na koljena raskrilivši ruke; glasno zavapi):
O Gospe Sinjska, spasi nas!
(Nestane... Puk prestravljen klekne na koljena.)

PUK — Smiluj nam se, Bože, smiluj nam se! O blažena Divice, spasi nas!

STARAC GUSLAR *(zavapi uz gusle):*

O veliki i svesilni Bože,
Ti pogledaj na nevolju našu,
i spasi nas , jer svi izgibosmo!

O Marijo, prisvitla Divice,
i jedina naša pomoćnice,

radi Sinka i Njegove muke
ne daj puka u nevirne ruke!

(Odloži gusle i spusti glavu među ruke. Sav puk moli Zdravomariju, jednu za drugom, često jecajući.)

FRA ILIJA *(fra Nikoli)* — Pođimo opet...
(Iziđu; narod moli glasno. Uskoro se vrate. Neki ustadoše da čuju vijesti)

FRA NIKOLA — Bedemi su sa južne strane izglodani od silnih udaraca... Mogu se svaki čas srušiti. Naši se bore svim silama — na život i smrt. Bodrili smo ih. Vole izginuti nego nekrstu predati grad i narod.

O. GVARDIJAN — Idem i ja među djecu svoju. da ih ohrabrim i da se skupa s njima borim. *(Odlazi. Za njim potrči Sluga)*

SLUGA — Oče gvardijane, hoću li i ja s tobom?
(Uto udari top. Sluga se sav strese i ponovno pobjegne k Slici. Zavapi):
O moja Gospe Sinjska, čuvaj svoga Luku!
(Narod moli krunicu, a naizmjence Zdravokraljicu; nejačad plaču. Fratri prilaze narodu i tješe ga. Napokon se vrati gvardijan.)

O.. GVARDIJAN *(ulazi blijed. Okružiše ga prisutni. Zbori, teško dišući):* Turci po II put jurišaju na tvrđavu. Naši ih junački odbijaju. Molimo se zajednički.

STARAC-GUSLAR — Smiluj nam se, Veliki Bože!

PUK *(moli s Ocem gvardijanom, koji je klekao pred čudotvornu Sliku):*

Zdravo Marijo, milosti puna... spasi nas, spasi nas! *(Miješaju se zazivi)* — Zdravo Kraljice, Majko milosrđa . . . ! *(Nastane plač . . .)*

O. GVARDIJAN — Pokajte se svi — ako bi nas čekalo i ono najgore. Moramo primiti iz Njegove ruke kalež i reći s Njime: BUDI VOLJA TVOJA.

SLUGA — Gospa će nam pomoći! *(Stane drhtati, stisnuvši se uz Oca gvardijana, pred Slikom. Digne ruke prema Djevici)* — O naša Gospe Sinjska, ne, ne daj nas . . . Me . . . mene, mene je strah!! Oni bi nas na ražanj natakli. *(Stane plakati . . .)*

O. GVARDIJAN — Imajte pouzdanje u moć Božju i Majke Njegove, koja nas nikada ostavila nije, koja je pobjednica u Božjim bitkama, koja je satrla glavu Sotone . . .

V

SERDARI, PRIJAŠNJI

(Pred ulazom nastane žamor. Uletiše neki serdari — uzbuđeni, kose razbarušene . . .)

SERDAR MARKO — Treći put jurišaju. Već se penju na zidine. Nemoguće im je odoljeti. Ima ih ko mravi . . . Iskrsavaju ko pakleni dusi . . .

PUK — Spasi nas, Bože i pričista Divice!

(Svi pohitaše slici Majke. Čuje se veliki žamor izvana . . .)

VI

SERDAR BOŽO, PRIJAŠNJI

(Svjetina se ustalasa. Ulazi više serdara; među njima Božo Vučković. Ponosan vitez; ide ravno k Slici.)

PUK — Evo Bože!

SERDAR BOŽO *(klekne i zavapi snažnim glasom)* Naša pomoć i obrana nije dovoljna. Smiluj nam se i pomozi Djevice Marijo, naša Majko. Ti si nam jedina nada . . .!

(Prigne glavu. Sav narod žarko moli ZDRAVO KRALJICE, uz plač i jecanje. Tri puta za redom.

Pred svima predmoli Otac gvardijan . . . Nakon zaziva po treći put »O blaga, o mila, o slatka Divice Marijo« nastade tajanstveni šum — tišina. Uljanica se ugasi.)

SLUGA *(poviče, plačući)* — Jao, jao, uljanica se ugasila. Gospe Sinjska, spasi nas!

PUK — Gledajte, gledajte . . .!

(Na sjeveroistočnoj strani, na vrhu zidine koja je otvorena te se vide bedemi kule, ukaza se snop svjetla. U tom snopu koji se sve više širi i pojačava, ugledaše divnu Prikazu — u bijeloj svjetlosti. Stoji na bedemu. Narod bez riječi iznenađeno gleda u Prikazu.

SERDAR BOŽO *(kroz tišinu prozbori)* — MARIJO!

PUK — Naša Gospe Sinjska!

(Prikaze nestane, žižak se opet upali. Božo sa serdarima izleti vani. Veliki žamor među pukom. Čuje se vika. Ulaze ponovno serdari sa Božom. Opet pohite k Slici.)

SERDAR BOŽO *(sklopljenih ruku i uzbuđenim glasom)* Hvala ti, Marijo! *(Klekne i pokrije lice rukama.)*

SERDARI — Spasila nas je Gospa Sinjska. Turci bježe ko mahniti. Sa bedema su popadali. Neka ih je nevidljiva sila potjerala . . .

PUK — Hvala ti, naša Gospe Sinjska!

VII

ČOBANIN IVAN, PRIJAŠNJI

(U tome žamoru i jecanju uleti među njih čobanin Ivan, sav zadihan. Digne ruke) —

IVAN — Nema ga više, nema ga . . .

PUK — Koga, koga?

IVAN — Paše Čelića . . . *(Božo skoči na noge)* Kad se ona svjetlost pojavila *(nastavlja isprekidano i naglo, sav uzbuđen)*, bio sam na kuli. Od straha sam pao na koljena. Preda mnom se vidilo ko po danu. Vidih kako Turci naglavce padaju sa zidina. Bože prosti! — ko da su vragovi bili . . . I

baš pred tvrđavom ugledah — nikog drugog nego Pašu. Poznao sam ga po turbanu, neka me sila podiže. Ja se nađoh pred topom. Opalih baš njemu u leđa. Vidih kako se svalio s konja. Nema ga više . . .

PUK — Živio! Čobanin ubi Pašu!!

O. GVARDIJAN — Ko David Golijata . . .

IVAN — ne bih ja *(brani se rukama)* po sebi mogao...

SERDAR BOŽO — Svi zahvalimo Njoj.
(Sav puk, u suzama, klekne pred Slikom)

SVI — Hvala Ti, naša Gospe Sinjska!

SERDAR BOŽO — Već je zora svanula. O Marijo, naša zoro! Pođimo svi na tvrđavu sa slikom Njezinom, da joj sa ostalima zahvalimo. Na slobodi ćemo radosnije klicati!

O. GVARDIJAN — A sutra ćemo Joj u našoj crkvi svečano zahvaliti.
(Fratri pohite prema Slici, skidaju je)

SLUGA *(progura se kroz mnoštvo)* — Ja, ja ću je nositi. Ona me je spasila . . . *Uze sliku u ruke. Božo sa serdarima brzo izađe. Uletiše neki vojnici . . .)*

VIII

KAPETAN ČULIĆ, PRIJAŠNJI

KAPETAN ČULIĆ *(uleti sav zadihan, ali radostan)* — Sinjsko polje puno mrtvih Turaka. Ima ih više od 30.000.
Pođimo svi na tvrđavu da se veselimo spasenju i pobjedi!

PUK — Pođimo svi . . .

STARAC GUSLAR *(vode ga slijepa; nosi gusle o ramenu)*:

»Zahvaljujte, od Sinja junaci,
bez pristanka Isusovoj Majci . . .«

(Čuje se žamor izvana . . .)

PUK — Hvala ti, hvala ti Marijo Majko, što si nas spasila! *(Hite prema izlazu. Ulaze neki vojnici)*

VOJNICI-SERDARI — Brzo, brzo . . . Dajte Sliku!
(Jedan serdar zgrabi je iz ruku Sluge i izleti s njome; puk za njim . . . .)

SLUGA *(bježeći za njima)* Ne dam ja svo . . . svoje Gospe Sinjske. Ona je mene spasila. Oče gvardijane, odnili su mi Sliku, Sliku . . . !
(Gura se kroz mnoštvo)
Pustite me, pustite me! Ja mo . . .moram biti prvi, prvi! Ne . . . ne dam ja Sliku, Sliku . . .! *(Izleti, posrćući . . .)*

ZASTOR

ČETVRTI ČIN

(U crkvi. Svečano ukrašen oltar. Sa strana žrtvenika vide se velike stolice — prijestolja. Nekoliko klupa. — Sluga, sa fra Petrom, prekriva klupe laganim sagom.)

I

FRA PETAR I SLUGA

FRA PETAR — Brzo, žuri se... Prekrij stolice ovom svilom *(daje mu svileno platno)*, ali pazi kako činiš. Evo ovaj komad stavi s lijeve strane. Tu će sjediti svijetli Providur...

SLUGA *(zaustavi se)* — Što, što to kažeš?! Onaj Providur ne...mački, nemački, mle...tački, mletački...?

FRA PETAR — Glavom on.

SLUGA — Eeeee, sada, sada kad je ča...st, čast. A kad smo bili u nevolji, nevolji, ni...ije, nije ga bilo...

FRA PETAR — Kako nije? Kažu da je došao s vojskom do Klisa.

SLUGA *(smije se)* — Do Kli..sa, Klisa. Dalje nije, nije htio. Lako bi po njemu svi izginuli, izginuli.

FRA PETAR — Što ti znaš? Nisu za ovo sveto mjesto takvi govori. Brzo stavi svilu. Može procesija svaki čas doći.

SLUGA *(pođe, stavlja platno i opet zastane)* — Mo... gli su, mogli i mene pustiti da no... sim, nosim Sliku, kao ono u tvrđavi, tvrđavi. *(Isprsi se)* — Zar ni...sam, nisam bio junak?!

FRA PETAR — Kažu da ti je od straha ispala iz ruke... *(podsmijeva se)*.

SLUGA *(skoči)* — Ni...nije, nije istina! Lažu, lažu! O...teo, oteo mi je onaj se...rdar, serdar. Za.... zaboravio sam mu ime, ime.

FRA PETAR *(smije se)* — Znači, ipak je nisi nosio?

SLUGA — Ka...ko nisam, nisam? Neka ka...žu, kažu oni što su bili sa mnom uuuu tvrđavi, tvrđavi. Ti nisi bio tamo, tamo.

FRA PETAR — Hajde brzo... Zakasnit ćemo. Zapisat ću u kroniku da si bio junak.

SLUGA *(udobrovolji se, pa opet zastane)* — I zapiši da sam i...šao, išao po ulje — li...po, lipo na kulu!

FRA PETAR — Kakvo ulje?

SLUGA — Za sliku, sliku Gospinu, štooooo je pred njom gorilo...

FRA PETAR — Pitat ću ja fra Iliju i fra Nikolu da li je to istina. *(Smješka se...)*

SLUGA *(brani se rukama)* — Neeee, ne njih. Već O..ca gvardijana, gvardijana. On me je po...slao, poslao. *(Čuje se zvonjava)*

FRA PETAR — Brzo, procesija je blizu grada. Stavi sad svilu na onu drugu stolicu. *(On još prekriva klupe.)*

SLUGA *(prebacujući svilu)* — Za koga je o...vo, ovo.

FRA PETAR — za preuzvišenoga nadbiskupa Kupili.

SLUGA — O..nog, onog od svetog Duje, Duje iz Splita. Ča... st, čast njemu. On nam je o..dmah poletio u po...moć, pomoć. Nosio je na zastavi križ, križ....

FRA PETAR — Da, veliki križ.

SLUGA — Ka...žu, kažu da je sa Dicma, Dicma pisao, pa...pi, papi da su nas svi oni nekrsti o...opkolili i da nam po...pošalje pomoć, pomoć. *(Plješće rukama)* Sav svijet zna, zna za...za nas. Baš smo junaci.

FRA PETAR — A odakle ti sve to znaš?

SLUGA *(smije se)* — E...e. Rekao je me...ni, meni fra Ivan, Ivan. I on je išao s biskupom, biskupom.

FRA PETAR — Nadbiskupom.

SLUGA — To je sve i...sto, isto. Gla...vno, glavno da ima štap štap.

FRA PETAR — Kaže se pastirska palica. (*Prilazi Slu-zi i pomaže mu stavljati svileno platno, završivši prekrivati klupe.*

SLUGA — Baš je svi . . la, svila crvena, crvena ko krv . .

FRA PETAR — Iz krvi, boli rađa se radost. Potrebna je krv mučenika. Ne bismo inače danas imali ovo slavlje.
(*Osluhne . . .*) — Ali evo ih pred vratima. Čuje se već njihova pjesma... (*Dopiru zvuci pjesme ZDRA-VO MARIJO. Poznaje se glas fra Ivana . . .*)

SLUGA — Glas fra Ivanov (*osluškuje i on*) — Što će on da . . .nas, danas biti sretan. Sigurno no . . si, nosi sliku svo . . .je, svoje drage Gospe, koja mu je ono u . . .činila, učinila čudo. (*Podboči s rukama*) — . . .e, i mene je spa . . .sila, spasila.
(*Skoro zaplače*) — I ja sam mo . . .rao, morao nositi sliku Njezinu.

FRA PETAR (*umiruje ga*) — Bit će draža našoj Majci tvoja žrtva. (*Stavlja mu ruku na rame i blagim tonom zbori*) — Rekao sam da bez krvi mučenika nema radosti ni pobjede. I od tvoje žrtve veselit će se drugi. — Sliku nose velika gospoda: sam Providur i njegovi . .

SLUGA (*plače*) — Za jadnog Luku ni . . . nitko ne mari, mari. (*Briše oči pregačom*)

FRA PETAR — Mari i te kako — Ona. I ti Joj danas položi na oltar svoje suze i sve što te boli. To će Joj biti najljepše cvijeće.
(*Otvaraju se vrata crkve . . .*)
Brzo, evo ih . . . Sklonimo se iza oltara. (*Poteže Slugu; nestadoše.*)

II

NADBISKUP, PROVIDUR, FRANJEVCI, PLEMSTVO, PUK, SERDARI I PRIJAŠNJI

(*Čuje se pijev. Ulazi procesija s križem na čelu. Mnogobrojni puk, serdari, fratri — ispred i iza čudotvorne Slike, koju nosi Providur i njegovi gro-*

fovi. Iza Slike svečano stupa nadbiskup Kupili sa svojim kanonicima i ostali puk. Ulazeći u crkvu pjevaju himan: AVE MARIS STELLA. Sliku posta-ve na uzvišeno prijestolje — na oltaru. Puk kleči i uzdiše. Franjevci se poredaju s obadvije strane žrtvenika. Nadbiskup pred oltarom. Zvona nepre-stano zvone. Nadbiskup odloži mitru; započinje svečani govor, kojim veliča moć Bezgrješne — Gospe Sinjske. Providur i ostali visoki gosti sje-dnu.)

NADBISKUP:

Vjernici, svijetla gospodo, draga braćo!
Radosni smo se danas okupili oko slike Marijine, da joj zahvalimo na velikoj pobjedi kojom je spasi-la puk svoj od nadmoćnog neprijatelja.
Ona je moćnija od Estere, koja je spasila narod svoj; jača od Judite koja je odrubila glavu Holo-ferna i izbavila svoj grad i narod.
Ona je snažnija od »dobro uređene vojske«.

Ona je Žena koju je vidio Ivan u Otkrivenju — zaogrnuta u Sunce i s Mjesecom pod nogama — gdje s velikom četom slazi da zgazi glavu Zmaja paklenoga.

Mi smo svjedoci Njezine ponovne pobjede i moći. Ona je i naš narod, naš grad Sinj — to gnijezdo sokolovo — obranila od nasrtaja nemilog dušma-nina . . .
(*Narod uzdiše i briše suze, uz lake uzdisaje.*)
Ona je svojom moću — koju joj je dao sam Viš-nji — rastjerala neprijatelja koji je mučio naš narod . . .
Ona se smilovala na vapaje i suze svoga puka, jer je Majka Milosrđa.
(*Narod glasno jeca . . .*)
Stoga je — radosni — okrunimo za svoju Kraljicu.

NAROD — Okrunimo Je, okrunimo Je! (*Svi ustadoše*)

NADBISKUP (*kojemu stavljaju bijeli plašt i mitru glasno zapjeva*):

MAGNIFICAT

(Redovnici prihvatiše i ispjevaju čitav himan u divnim tonovima. Prate ih zvuci....)

REDOVNICI:

»Magnificat anima mea Dominum:
Et exultavit spiritus meus
in Deo, salutari meo.
Quia respexit humilitatem
ancillae suae:
ecce enim ex hoc beatam me dicent
omnes generationes.
Quia fecit mihi magna qui potens est:
et sanctum nomen ejus.
Et misericordia ejus a progenie in progenies
timentibus eum.
Fecit potentiam in brachio suo:
dispersit superbos mente cordis sui.
Deposuit potentes de sede,
et exaltavit humiles.
Esurientes implevit bonis:
et divites dimisit inanes.
Suscepit Israel, puerum suum,
recordatus misericordiae suae.
Sicut locutus est ad patres nostros,
Abraham, et semini ejus in saecula.
GLORIA PATRI ET FILIO ET SPIRITUI SANCTO,
Sicut erat in principio, et nunc, et semper,
et in saecula saeculorum. Amen.

(Zatim Nadbiskup okadi Sliku. Zvuci ispuniše prostor, uz zvonjavu zvona. Nadbiskup stavi zlatnu krunu na glavu Marijinu. Narod uzdiše, klečeći. Zatim Nadbiskup zapjeva SALVE REGINA, a redovnici prihvatiše; također uz pratnju glazbala. Vani pucaju mužari; neprestano zvone zvona, dirljivo, svečano...)

NADBISKUP *(kad su se stišali zvuci)*

Budi okrunjena naša Kraljice
krunom svojih zahvalnih vitezova i puka.
Neka nas ona uvijek sjeća Tvoje pobjede,
a naše zahvalnosti prema Tebi.
I dalje čuvaj sav naš narod, posebno ovaj grad,
koji Te je izabrao za svoju Gospodaricu
i Zaštitnicu. Vladaj nama!
Slatko je i radosno Tebi služiti;
Tebe ljubiti.

(Zatim uze Sliku i blagoslovi njome puk, koji plače. Iz mnoštva se progura slijepi starac-guslar sa svojim guslama. Položi ih na oltar... Nadbiskup, Providur i ostali sjedoše...)

STARAC-GUSLAR *(dršćući)* — Sve što sam imao — moje najdraže blago — Tebi dajem. *(Silazi s oltara; drugi ga prihvatiše za ruke. Ulazi Sluga, gura se kroz mnoštvo oko oltara; plače.)*

SLUGA *(klekne pred Sliku)* — Ja Ti dajem svo... je, svoje suze, suze. Drugo nemam, nemam...

O. GVARDIJAN *(prilazeći Slici)*:

Primi našu vjernost i ljubav...

(Redovnici pridoše i kleknuše.) — A sad Joj zapjevajmo složno našu hrvatsku pjesmu: ZDRAVO DJEVO. *(Započne, a redovnici prihvatiše,* uz pratnju glazbala.)

KOR REDOVNIKA:

»Zdravo Djevo, svih milosti puna,
Vječnog Sunca ogrnu Te sjaj!
Oko čela zvjezdana Ti kruna,
ispod nogu stenje pakla Zmaj.. *(Puk prihvati)*:

RAJSKA DJEVO, KRALJICE HRVATA,
naša Majko, naša Zoro zlat'a:
Odanih Ti srca primi dar,
primi čiste ljubavi nam žar!«

(Dok pjevaju pripjev: »Odanih Ti srca...« prilazi fra Ivan k oltaru i stavlja na nj, ispod Slike, lijepi

veliki struk bijelih ruža. Vrati se među Braću i pjeva sa svima:

»... Odanih Ti srca primi dar,

primi čiste ljubavi nam žar!«

ZASTOR

TUMAČ POZNATIJIH POVIJESNIH OSOBA IZ DRAME »JURIŠ NA SINJSKU TVRĐAVU«

FRA PAVAO VUČKOVIĆ, odvažan, krepostan, mudar redovnik, učitelj bogoslovlja, poglavar — znamenit u povijesti Rame, Sinja i Cetine. Bio je svome narodu i otac i majka. Pod njegovim vodstvom Franjevci ramskog samostana, u gornjoj Bosni, skupa s narodom preseliše se u Cetinu, u Sinj i okolna mjesta — 1687.

Kada je god. 1698. Dalbatan paša došao s vojskom pod Sinj da ga preotme, iz Sultanovićeve kule — na Čitluku — borio se fra Pavao s ostalim redovnicima. Najednom im se barut zapalio te kula planu. Franjevci kroz vatru izletješe, ali ih Turci dočekaše i pogubiše. Samo fra Pavla, kojega vidješe sva opaljena, i jer je znao turski — arapski povedoše paši Dalbatanu, koji ga povede kao svoga sužnja u Bagdad, gdje je tamnovao pet godina. — Kada je spomenuti paša pokorio pobunjene Arape, zadobi čast vezira te se preseli u Carigrad, a sa sobom povede i sužnja. No uskoro paša bude zadavljen u kuli; a fra Pavao — prigodom uzbune na dvoru — izmakne i pobjegne na mletačkoj galiji. Kada Turci pod Mehmed-pašom Čelićem 1715. navale na Sinj, fra Pavao se s Braćom i odvažnijim pučanima zakloni u tvrđavu da brani grad.

Zbog svojih zasluga za narod i prepaćenog sužanjstva — zbog »vjere mučeništva« — bijaše nagrađen u Rimu nazivom »bivši državnik«.

STJEPAN KUPILI, splitski nadbiskup, svet čovjek-čudotvorac. Sam je na čelu vojske, pod znakom križa, pošao u pomoć Sinju 1715, jer je pogibelj prijetila čitavoj Dalmaciji. Na Dicmu se s vojskom morao zaustaviti, jer su Turci već počeli opsjedati tvrđavu. Odavde pisa papi Klementu XI i zaklinje ga da pošalje pomoć.

ANĐELO EMO, mletački providur-general Dalmacije. U vrijeme turske opsade Sinja i juriša na tvrđavu — 1715. došao s vojskom do Klisa i tu se utaborio. Pod njegovim šatorom — nakon poraza Turaka — nadbiskup Kupili rekao prvu zahvalnu Misu.

FRA STJEPAN VUČEMILOVIĆ, župnik Otoka na Cetini. Sa svojim župljanima (oko 360 ljudi) zakloni se u vrijeme turske opsade 1715. na mali otočić između dva rukava rijeke Cetine i odavde se junački borio skupa s narodom, hrabreći ga. Turski konjanici navališe na otok, ali su se Otočani borili ko lavovi. Kada je već Cetina bila puna turskih konja i lešina, Turci sa svom žestinom navale na otok i u bijesu sasjeku »misnika« i narod.

MEHMED PAŠA ČELIĆ, bosanski paša-Hercegovac:

»Od Čelića roda i plemena,
poturči se u mlada vrimena ... .«

23. VII 1715. dođe s velikom vojskom (oko 100.000) na Cetinu, sa željom da osvoji Sinj i pokori cijelu Dalmaciju. Ali pod Sinjem bijaše poražen. Pobjeda se pripisuje Majci Božjoj. Naime, u vrijeme opsade vidjeli su na zidinama tvrđave jednu ženu u velikoj svjetlosti. O ovome govori F. Grabovac, Kačić, Zlatović, Filipović, Marković. Suvremenik-povjesničar Filipović piše:

»Da je dakle ovo bilo njezino dobiće, sumnje ne ima; pak i Turci isti posli govorili su da su gledali svaku noć u vrime opsidnuća odit po zidu grada jednu ženu u velikoj svitlosti«. A i sami branitelji Sinja isto su govorili, pripisujući Njoj pobjedu. Zato su u znak zahvalnost dali skovati zlatnu krunu — Gospi Sinjskoj.

FRA IVAN MIALJIĆ, redovnik ramskog i sinjskog samostana. Kroničar-povjesničar Filipović, koji je s Mialjićem živio više godina, svjedoči da je fra Ivanu Gospa dala veliku visinu tijela, tj. isprosila mu da je čudesnim načinom u nekoliko dana narastao, jer inače nije mogao postati redovnik (zbog malena rasta). U znak zahvalnosti sam je Mialjić dao u Mlecima napraviti okvir za sliku Majke od Milosti — Gospe Sinjske, — od pozlaćena drveta, koji se držao do 1748. godine.

BOŽE VUČKOVIĆ, sinjski serdar — junak, koji se posebno isticao u borbi s Turcima; osobito za vrijeme opsade Sinja 1715. O njemu pjeva Kačić:

»Drugoga ti ja kažem junaka,
svu priliku vojevode Janka,
po imenu Božu Vučkovića,
britku sablju Marka Kraljevića ...
jer junačke glave odsicaše,
tursko robje često dovodjaše.«

BILJEŠKA O AUTORU

S. MARIJA OD PRESV. SRCA (Anka Petričević), poznata naša pjesnikinja, rođena je u Lovreću (Dalmatinskoj Zagori). Gimnaziju je završila u Splitu i diplomirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (književnost i jezik).

Na Svijećnicu 1956. stupila je u samostan (zatvoreni) klarisa u Splitu, gdje se i sada nalazi.

U studentskom razdoblju objavljivala je pjesme u listovima i časopisima: »Studentskom listu«, »Književnom Jadranu«, »Krugovima«, »Hrvatskom kolu« i dr. Pjesme su joj uvrštene i u antologiju hrv. mlade lirike — **»Četrdesetorica«** (Zagreb, 1955), koju su uredili D. Tadijanović, D. Cesarić i Š. Vučetić.

Recitirala je svoje pjesme na književnim skupovima; u radio-emisijama.

Zbirku pjesama **»Tužaljke«** imalo joj je izdati izdav. poduzeće »Mladost«.

Prva zbirka pjesama koja se zojavila u našoj religioznoj literaturi nakon rata bila je s. Marije:

»Stazama ljubavi« — (Split, 1961). Zatim slijede zbirke:
»Zvijezda nad Betlehemom« — zbirka pjesama i dramoleta (Split, 1961) i 2. izdanje iste zbirke (Split, 1967),
»Moj bijeli dan« — zbirka zjesama i dramoleta (Split, 1962),
»Nedopjevana pjesma« — (zbirka pjesama (Split, 1964),
»Duh ljubavi« — biografija A. Antića (Split, 1966),
»Sagni se, Majko« — zbirka pjesama (Split, 1967),
»U noći« — zbirka pjesama (Split, 1970),
»Getsemanska ura« — razmatranja (Split, 1971) i ova drama:
»Juriš na Sinjsku tvrđavu« (Split, 1971).

Pjesme su joj (i meditacije i pjesme u prozi) objavljivane u raznim časopisima. Posebno u »Crkvi u svijetu«, u hrv. književnom zborniku »Marulić« (Zagreb, 1968) i u Antologiji hrv. duhovne poezije: »Hrv. duhovna lirika« (Rim, 1968), te u u zbirci pjesama — panorami: »Za blagdanskim stolom« (Zagreb, 1970).

Od službenih državnih organa priznat joj je status umjetnika-književnika, a papa Pavao VI poslao joj je svoj blagoslov za njezinu »sublimiranu« poeziju — za »pientissima carmina«.

U rukopisu (pripremi za tisak) ima ova asketsko-mistična djela:

»Bog je ljubav«,
»Kontemplativni — mistični život«;
»I obnovit ću Crkvu svoju« — meditacije — eseji,
»Mistično Tijelo Kristovo« — meditacije — eseji,

»Uđi u korablju« — eseji,
»Služba ljubavi« — meditacije — eseji,
»Tornju bjelokosni« — meditacije,
»Moj zadatak« — meditacije — eseji,
»Ti si Tajna« — meditacije — pjesme u prozi.

Zatim — **tri zbirke pjesama,**
»Plameni krijes« — drama o sv. Nikoli Taveliću,
»Uzvišenost i prokletstvo genija« — studija o Kranjčeviću,
»Povijest Samostana sv. Klare u Splitu«;
»Vječna je ljubav Njegova« — romansirana autobiografija (trilogija) i dosta pjesama u prozi, crtica, eseja, feljtona, prikaza itd.

Da bi se i ova djela mogla objaviti, koja će biti značajan doprinos našoj hrvatskoj — duhovnoj literaturi, molimo prijatelje, znance i dobročinitelje da pomognu svojim i najmanjim prilogom. Jer tek kada se objave sva djela s. Marije (kao i zbirka pjesama iz njezina predsamostanskog razdoblja) moći će se ukazati na široki stvaralački dijapazon, na izvanrednu vitalnost naše klarise, koja se predala kao žrtva iz ljubavi prema Bogu i bližnjemu; za spas svoga naroda.

F. V.